

УДК 343.98:343.148

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.06.3.37>

ОГЛЯД МІСЦЯ ПОДІЇ ЯК СПОСІБ ОТРИМАННЯ ДОКАЗІВ У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ ТЕРОРИСТИЧНИХ АКТІВ, УЧИНЕНИХ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Старенький О.С.,

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінальної юстиції
Національної академії внутрішніх справ
ORCID: 0000-0002-4517-726X*

Старенький О.С. Огляд місця події як спосіб отримання доказів у досудовому розслідуванні терористичних актів, учинених із застосуванням вибухових пристроїв в умовах воєнного стану.

Вказується, в умовах правового режиму воєнного стану в Україні терористична діяльність набула нових, більш небезпечних форм, що виражаються у системному застосуванні вибухових пристроїв із метою дестабілізації національної безпеки, поглиблення соціально-психологічної напруги в суспільстві та ослаблення інституційної спроможності держави. У статті здійснено аналіз процесуальних, організаційних і криміналістичних засад проведення огляду місця події у досудовому розслідуванні терористичних актів, учинених із застосуванням вибухових пристроїв, в умовах воєнного стану.

Визначено, що огляд місця події є першочерговим способом отримання доказів, від повноти та достовірності якого залежить ефективність кримінального процесуального доказування.

Акцентовано, що специфіка розслідування терористичних актів із використанням вибухових пристроїв полягає у масштабності руйнувань, небезпечності обстановки, обмеженому доступі до епіцентру вибуху та фрагментарності слідів. Доведено, що огляд місця події у таких умовах виконує подвійне завдання: з одного боку, він є слідчою (розшуковою) дією, спрямованою на отримання доказів, а з іншого – тактичним заходом реагування, направленим на забезпечення безпеки, локалізації наслідків вибуху та недопущення подальшої шкоди.

Розкрито двоетапну модель проведення огляду місця події: первинний (невідкладний) етап спрямований на локалізацію небезпечних ділянок, попередню фіксацію та визначення меж зони ураження; повторний (деталізований) етап – на глибоке дослідження території та отримання матеріальних і цифрових слідів для подальшого експертного аналізу.

Підтверджено доцільність використання зонального принципу під час огляду місця події, який забезпечує системність і просторову реконструкцію механізму вибуху.

Обґрунтовано доцільність забезпечення високого рівня міжвідомчої координації між органами досудового розслідування, експертними та медичними установами, вибухотехнічними, рятувальними та іншими підрозділами під час проведення огляду місця події.

Для підвищення ефективності отримання доказів у досудовому розслідуванні терористичних актів, учинених із застосуванням вибухових пристроїв, необхідним запропоновано розширення базового техніко-криміналістичного забезпечення огляду місця події шляхом впровадження інноваційних засобів фіксації, аналізу та збереження доказової інформації.

Ключові слова: огляд місця події; слідчі (розшукові) дії; досудове розслідування; терористичні акти; вибухові пристрої; отримання доказів; слідчо-оперативна група.

Starenkyi O.S. Scene inspection as a means of obtaining evidence in the pre-trial investigation of terrorist acts committed with the use of explosive devices under martial law.

It is indicated that under the legal regime of martial law in Ukraine, terrorist activity has acquired new, more dangerous forms, expressed in the systematic use of explosive devices to destabilize national security, deepen socio-psychological tension in society, and weaken the institutional capacity of the state.

The article provides an analytical overview of the procedural, organizational, and forensic foundations of scene inspection in the pre-trial investigation of terrorist acts committed with the use of explosive devices under martial law. It establishes that scene inspection constitutes a primary means of obtaining

evidence, the completeness and reliability of which directly determine the effectiveness of criminal procedural proof.

The study emphasizes that the investigation of terrorist acts involving explosive devices is characterized by large-scale destruction, hazardous conditions, limited access to the explosion epicenter, and the fragmentary nature of material traces. It is proven that under such circumstances, the scene inspection performs a dual function: on the one hand, it represents an investigative (search) action aimed at obtaining evidence; on the other hand, it serves as a tactical response measure intended to ensure safety, localize the consequences of the explosion, and prevent further harm.

The article substantiates a two-stage model of scene inspection: the primary (urgent) stage focuses on the localization of dangerous areas, preliminary documentation, and determination of the boundaries of the affected zone, while the secondary (detailed) stage involves in-depth examination of the territory and collection of material and digital traces for subsequent expert analysis. The expediency of applying the zonal principle during the inspection is confirmed, as it ensures systematization and spatial reconstruction of the explosion mechanism.

The author highlights the importance of maintaining a high level of interagency coordination between pre-trial investigation bodies, forensic and medical institutions, explosive ordnance disposal units, rescue services, and other relevant entities during the inspection process. It is argued that enhancing the effectiveness of evidence collection in the investigation of terrorist acts committed with the use of explosive devices requires expanding the basic technical and forensic support of scene inspection through the implementation of innovative tools for documentation, analysis, and preservation of evidentiary information.

Keywords: scene inspection; investigative (search) actions; pre-trial investigation; terrorist acts; explosive devices; obtaining evidence; investigative and operational group.

Постановка проблеми. В умовах правового режиму воєнного стану в Україні терористична діяльність набула нових, більш небезпечних форм, що виражаються у системному застосуванні вибухових пристроїв із метою дестабілізації національної безпеки, поглиблення соціально-психологічної напруги в суспільстві та ослаблення інституційної спроможності держави. Такі злочини характеризуються підвищеною суспільною небезпекою, масштабністю наслідків і високим рівнем технічної складності розслідування, що зумовлює необхідність пошуку нових підходів до організації, планування й проведення окремих слідчих (розшукових) дій. У цьому контексті центральне місце належить огляду місця події, який є невід'ємним елементом у системі засобів кримінального процесуального доказування у досудовому розслідуванні терористичних актів, учинених із застосуванням вибухових пристроїв. Ефективність цієї слідчої (розшукової) дії безпосередньо залежить від своєчасності та повноти її проведення, адже саме під час огляду місця події забезпечуються пошук, виявлення, вилучення та фіксація матеріальних слідів злочину. Останні нерідко мають унікальний, незворотний характер і можуть бути знищені або спотворені під впливом зовнішніх чинників, що суттєво ускладнює їх подальше використання у кримінальному процесуальному доказуванні.

В умовах воєнного стану значна частина терористичних актів, учинених із застосуванням вибухових пристроїв, організовується та координується представниками спецслужб Російської Федерації, які використовують громадян України як виконавців злочину. Для вербування залучаються здебільшого соціально вразливі особи – ті, що перебувають у складному матеріальному становищі, мають психічні розлади, залежності або неповнолітні, якими легко маніпулювати через соціальні мережі та цифрові платформи. Така гібридна модель організації терористичних актів зумовлює фрагментарність матеріальних слідів і обмеженість джерел інформації.

За таких умов огляд місця події виступає не лише першочерговим способом отримання доказів у досудовому розслідуванні терористичних актів, учинених із застосуванням вибухових пристроїв, а й основним етапом криміналістичної реконструкції. Його результати дозволяють встановити дані про механізм виготовлення, транспортування, маскування та закладення вибухового пристрою, визначити напрям і силу вибухової хвилі, осередок вибуху та інші обставини, відтворення яких на подальшому етапі досудового розслідування є надзвичайно складним або неможливим. Саме від результативності проведення огляду місця події залежить правильність побудови слідчих версій, повнота формування предмета доказування та ефективність досудового розслідування кримінальних правопорушень цієї категорії.

Статистичні дані Служби безпеки України (СБУ), до підслідності якої відповідно до частини другої статті 216 Кримінального процесуального кодексу України (КПК України) [1] віднесено розслідування терористичних актів, підтверджують системне зростання терористичної активності в умовах воєнного стану. Так, у період з 24 лютого 2022 року по 28 жовтня 2025 року слідчими СБУ здійснювалося досудове розслідування у 267 кримінальних провадженнях (301 кримінальне пра-

вопорушення) стосовно 186 осіб, з яких 100 кримінальних проваджень із обвинувальними актами щодо 129 осіб скеровано до суду, що становить 37,5 % від загальної кількості.

Показово, що саме у 2025 році спостерігається найбільш інтенсивне зростання терористичної активності: розпочато або прийнято від інших органів досудового розслідування 168 кримінальних проваджень, що становить 63 % від загальної кількості за весь період. У межах цих кримінальних проваджень досліджується 194 епізоди терористичної діяльності. Підозру вручено 134 особам (72 % усіх фігурантів за період), а до суду скеровано 86 проваджень щодо 113 осіб (86 % усіх кримінальних проваджень, переданих до суду за 2022–2025 роки). Порівняно із середнім показником направлення кримінальних проваджень до суду (37,5 %), у 2025 році цей показник зріс до 51,2 %, що демонструє підвищення результативності досудового розслідування кримінальних правопорушень цієї категорії.

Окрему увагу привертає структура терористичних актів за способом учинення. Із 84 кримінальних проваджень, пов'язаних із використанням вибухових пристроїв, 56 (≈ 67 %) розпочаті саме у 2025 році, що свідчить про переважання у поточному періоді саме терористичних актів із використанням вибухових пристроїв. Таким чином, дві третини всіх терактів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв, припадають на один 2025 рік, що підтверджує активізацію підривної діяльності агентурних мереж спецслужб РФ.

Отримані дані свідчать про істотне зростання навантаження на слідчі та оперативні підрозділи СБУ, збільшення кількості групових і багатоєпізодних кримінальних проваджень, а також про зростання технічної складності розслідування кримінальних правопорушень цієї категорії. Вказані тенденції свідчать про необхідність посилення криміналістичних і процесуальних аспектів огляду місця події як способу отримання доказів у досудовому розслідуванні терористичних актів, учинених із застосуванням вибухових пристроїв. Йдеться про розроблення єдиних стандартів розслідування цих кримінальних правопорушень, впровадження сучасних цифрових технологій фіксації, створення баз вибухотехнічних даних і вдосконалення міжвідомчої взаємодії. Лише за умови комплексного підходу до організації та проведення цієї слідчої (розшукової) дії можливо забезпечити належний рівень досудового розслідування терористичних актів, учинених із застосуванням вибухових пристроїв, що відповідає сучасним вимогам криміналістичної науки, теорії кримінального процесуального доказування та міжнародним стандартам у сфері протидії тероризму.

Отже, **метою статті** є дослідження процесуальних, організаційних і криміналістичних засад огляду місця події як способу отримання доказів у досудовому розслідуванні терористичних актів, учинених із застосуванням вибухових пристроїв, в умовах воєнного стану.

Стан опрацювання проблематики. Проблемні питання досудового розслідування терористичних актів знайшли своє відображення у працях В.П. Бахіна, В.С. Бондара, В.К. Весельського, А.Ф. Волобуєва, В.О. Глушкова, І.В. Гори, А.В. Іщенко, В.А. Колесника, В.С. Кузьмичова, М.О. Ленка, В.К. Лисиченка, Є.Д. Лук'янчикова, М.А. Погорецького, О.В. Сав'юка, Д.Б. Сергєєвої, О.С. Тарасенка, О.Ю. Татарова, В.В. Тіщенко, Л.Д. Удалової, М.С. Цуцкірідзе, І.В. Цюприка, А.М. Черняка, Ю.М. Чорноус, В.М. Шевчука, В.Ю. Шепітька та інших вітчизняних вчених. Їхні дослідження присвячені загальним проблемам досудового розслідування терористичних актів, доказування кримінальних правопорушень цієї категорії, методиці розслідування терористичних актів тощо, що дозволило сформулювати фундаментальну основу для подальших наукових розробок у цій сфері.

Окремі питання розслідування кримінальних правопорушень цієї категорії, розкрито у працях М.А. Погорецького, Д.Б. Сергєєвої та М.О. Ленка, які акцентували увагу на процесуальних і криміналістичних засадах початкового етапу розслідування терористичних актів, учинених із використанням саморобних вибухових пристроїв [2]. М.В. Савчук детально дослідив організаційно-тактичне забезпечення розслідування терористичних актів із використанням вибухових пристроїв [3]. В.С. Бондар та В.М. Твердохліб розкрили особливості використання спеціальних знань під час розслідування терористичних актів, учинених із застосуванням вибухових пристроїв [4-5].

Разом із тим, попри значний науковий внесок зазначених вчених, окремі процесуальні, організаційні та криміналістичні засади огляду місця події як способу отримання доказів у досудовому розслідуванні терористичних актів, учинених із застосуванням вибухових пристроїв, в умовах воєнного стану залишаються недостатньо розкриті.

Виклад основного матеріалу. Кримінальна відповідальність за терористичні акти, вчинені із застосуванням вибухових пристроїв, передбачена статтею 258 Кримінального кодексу України (КК України) [6]. Відповідно до положень вказаної норми об'єктивна сторона складу цього злочину може бути виражена у двох формах: а) у вчиненні терористичного акту; б) у погрозі вчинення такого акту. Правова сутність терористичного акту безпосередньо визначена у частині першій цієї статті, як застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, які створюють небезпеку для життя або здоров'я людини, заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких

наслідків, якщо такі дії вчинені з метою порушення громадської безпеки, залякування населення, провокації воєнного конфлікту або міжнародного ускладнення, впливу на прийняття рішень органами державної влади чи місцевого самоврядування, їх посадовими особами, об'єднаннями громадян або юридичними особами, а також із метою привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших переконань винної особи.

Як бачимо, застосування вибуху прямо визначено у диспозиції статті 258 КК України як самостійна форма вчинення терористичного акту, на що також звертається увагу у статті першій Закону України «Про боротьбу з тероризмом» [7]. Зазначене зумовлює особливу криміналістичну та процесуальну специфіку фіксації його наслідків, адже вибух створює складну, динамічну та небезпечну ситуацію, у межах якої пошук, виявлення та фіксація слідів кримінального правопорушення набувають вирішального значення для отримання доказів у кримінальних провадженнях цієї категорії.

Варто зазначити, що вибухові пристрої, які застосовуються при вчиненні терористичних актів, поділяються на два основних типи – промислового виготовлення та саморобні вибухові пристрої (СВП), які істотно відрізняються між собою за своєю конструкцією, способом активації, складом вибухової речовини та уражальними елементами. Такі технічні відмінності безпосередньо впливають на характер слідів, що утворюються внаслідок вибуху, а отже – на обсяг, структуру й якість доказової інформації, яку можна отримати за результатами проведення відповідних слідчих (розшукових) дій і, насамперед, огляду місця події у досудовому розслідуванні терористичних актів, учинених із застосуванням вибухових пристроїв.

Специфіка проведення відповідної слідчої (розшукової) дії у кримінальних провадженнях цієї категорії, характеризується підвищеним рівнем складності, що обумовлено масштабністю руйнувань, наявністю небезпечних чинників (недетонованих елементів, продуктів горіння, хімічних реагентів тощо), а також значним обсягом потенційних джерел доказової інформації. При цьому, як слушно зазначається в науковій літературі, що результати огляду місця події визначають необхідність та доцільність проведення конкретної тактичної операції, формують вихідні дані для її проведення, визначають зміст майбутньої тактичної операції, послідовність та сутність слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, що становитимуть її робочий етап. Окрім того, значення огляду місця події за справедливим твердженням дослідників, полягає у тому, що внаслідок його проведення слідчий отримує доказову інформацію про злочин безпосередньо, що зводить до мінімуму її викривлення [2, с. 188]. Саме тому застосування цього способу отримання доказів потребує вирішення комплексу взаємопов'язаних організаційних, процесуальних і криміналістичних завдань, що вимагає високого рівня міжвідомчої координації та уніфікованого алгоритму взаємодії.

Огляд місця події у досудовому розслідуванні терористичних актів, учинених із застосуванням вибухових пристроїв, проводиться з дотриманням загальних вимог, передбачених статтями 104, 214, 223, 237 КПК України, після внесення відомостей про вчинення цього кримінального правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР).

Водночас, відповідно до частини третьої статті 214 КПК України, у невідкладних випадках огляд місця події може бути проведений до внесення відомостей до ЄРДР. Таке виключення із загального правила зумовлюється необхідністю забезпечення невідкладності реагування, коли зволікання з часом може призвести до втрати слідів вибуху, знищення певних речей або створення безпосередньої загрози життю і здоров'ю осіб. Результати проведеного аналізу матеріалів правозастосовної практики свідчать про те, що у переважній більшості випадків огляд місця події проводиться саме до внесення відомостей до ЄРДР, оскільки наслідки відповідного кримінального правопорушення мають високий рівень суспільної небезпеки, пов'язані з масовими ураженнями людей, руйнуваннями інфраструктури, ризиком повторних вибухів і поширення пожеж. Унаслідок цього виникає об'єктивна потреба у вжитті відповідних заходів негайного реагування, забезпечення організації охорони місця події та евакуації постраждалих. У таких умовах огляд місця події виконує подвійне завдання: з одного боку, він є слідчою (розшуковою) дією, спрямованою на отримання доказів, а з іншого – тактичним заходом реагування, направленим на забезпечення безпеки, локалізації наслідків вибуху та недопущення подальшої шкоди. Саме під час такого огляду формується первинний масив доказової інформації, який згодом визначає: механізм і місце закладення вибухового пристрою; характер і напрям вибухової хвилі; тип вибухової речовини; коло можливих осіб, причетних до підготовки або вчинення кримінального правопорушення.

При цьому в умовах воєнного стану огляд місця події терористичних актів, учинених із застосуванням вибухових пристроїв, набуває особливого правового та тактичного значення. Унаслідок активних бойових дій, обстрілів, замінування окремих територій України, проведення огляду місця події відбувається в умовах підвищеної небезпеки, що ускладнює доступ до епіцентру вибуху, обмежує час перебування слідчо-оперативної групи на місці та вимагає залучення відповідних

фахівців, що володіють спеціальними знаннями. У таких ситуаціях огляд місця події, як правило, здійснюється у два етапи:

- *первинний (невідкладний)* – спрямований на оцінку рівня безпеки території, локалізацію небезпечних предметів, попередню фото- та відеофіксацію, визначення меж зони ураження й епіцентру вибуху. На цьому етапі забезпечується оперативне реагування, недопущення стороннього втручання, охорона місця події та фіксація первинних слідів вибуху;
- *повторний (деталізований)* – проводиться після розмінування або стабілізації обстановки, коли загроза життю та здоров'ю учасників слідчо-оперативної групи усунута. Він передбачає застосування відповідного комплексу технічних засобів, спрямованих на пошук, виявлення, вилучення, фіксацію слідів вибуху, матеріальних об'єктів, проведення відбору зразків для подальших експертних досліджень.

Для забезпечення достовірності та відтворюваності результатів огляду місця події у кримінальних провадженнях щодо терористичних актів, учинених із застосуванням вибухових пристроїв, доцільним є застосування зонального принципу дослідження території. Він передбачає послідовне обстеження місця події від епіцентру вибуху до периферії та прилеглої місцевості, із фіксацією всіх об'єктів, що можуть містити доказову інформацію. Такий алгоритм забезпечує просторову реконструкцію механізму вибуху, дозволяє встановити місце закладення вибухового пристрою, напрям і радіус розльоту уламків, а також визначити зону максимального ураження. Застосування зонального принципу має не лише тактичне, а й процесуальне значення, оскільки формує логічну послідовність пошуку, виявлення, вилучення, фіксації фактичних даних і відомостей про їх джерела, що можуть бути визнані доказами у кримінальних провадженнях цієї категорії.

З огляду на складність обстановки місця події, що характеризується масштабними руйнуваннями, переміщенням предметів, порушенням просторових орієнтирів і частковим знищенням матеріальних об'єктів, які можуть мати доказове значення, вирішального значення набуває належна організація огляду місця події терористичних актів, учинених із застосуванням вибухових пристроїв, що передбачає: ізоляцію та охорону місця події для запобігання сторонньому втручання та збереження слідів; визначення меж поширення наслідків вибуху (епіцентр – зона максимального ураження – периферія) з обов'язковою просторовою прив'язкою; комплексну документальну фіксацію із застосуванням технічних засобів фото-, відео-, 3D- та аерозйомки; застосування спеціалізованих техніко-криміналістичних засобів, що підвищують точність фіксації й рівень безпеки проведення робіт; детальне маркування, опис і схемне відтворення положення уламків, пошкоджень та інших речових об'єктів; забезпечення безперервності ланцюга збереження доказів під час вилучення, пакування, транспортування й зберігання речових об'єктів.

Особливе значення під час огляду місця події має виявлення й фіксація електронних і цифрових джерел доказової інформації, насамперед відповідних систем відеоспостереження. Сучасна практика розслідування кримінальних правопорушень цієї категорії свідчить, що виконавці терористичних актів нерідко встановлюють автономні або приховані відеокамери поблизу місця майбутнього вибуху з метою дистанційного спостереження, контролю за обстановкою чи вибору моменту активації вибухового пристрою. При цьому відеокамери часто маскуються (у фрагментах фасадів, електрощитах, поштових скриньках, ліхтарях, деревах тощо) і можуть залишатися непоміченими під час первинного огляду. Затримка з їх виявленням призводить до втрати цифрових слідів – через обмежений час автономної роботи, перезапис даних або активацію механізму самознищення носія після вибуху. Тому під час огляду місця події слід приділяти першочергову увагу пошуку, виявленню, вилученню та фіксації систем відеоспостереження (камери, реєстратори, відеореєстратори транспортних засобів, побутові пристрої) і супутніх елементів (носії пам'яті, модулі зв'язку, елементи живлення, кріплення, мережеві пристрої). Такі засоби не лише використовуються під час підготовки або вчинення відповідного кримінального правопорушення, але й стають матеріальними носіями доказів – містять відеозаписи, метадані, логи з'єднань, геолокаційні координати тощо, що дозволяють встановити час, послідовність і механізм події. Аналіз відеоматеріалів забезпечує реконструкцію хронології, перевірку показань, визначення напрямку вибухової хвилі, а також ідентифікацію осіб, транспортних засобів чи інших об'єктів, пов'язаних із кримінальним правопорушенням. Своєчасне виявлення й вилучення таких пристроїв під час огляду місця події створює умови для встановлення як підготовчих дій злочинців, так і безпосередніх обставин вибуху.

Результати проведеного аналізу матеріалів правозастосовної практики свідчать, що ефективність отримання доказів за результатами проведення огляду місця події терористичних актів, учинених із застосуванням вибухових пристроїв, залежить не лише від рівня кваліфікації та професійності слідчих і співробітників оперативних підрозділів СБУ, а й від належної координації між усіма структурами, залученими до реагування на такі події. Комплексний характер вибухів, спричинених терористичними актами, потребує чіткої консолідованої взаємодії між підрозділами СБУ,

Національної поліції України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Збройних сил України, судово-експертними та медичними установами, а за необхідності – органами місцевого самоврядування та комунальними підприємствами.

Місце вибуху майже завжди характеризується високим рівнем небезпеки, наявністю масштабних руйнувань, пожеж, вибухонебезпечних предметів і нерідко значною кількістю потерпілих. У таких умовах один лише слідчий чи співробітник оперативного підрозділу СБУ об'єктивно не спроможні забезпечити повноцінну фіксацію всіх обставин і наслідків події без залучення фахівців різних напрямів – вибухотехніків, пожежно-технічних фахівців, судових медиків, криміналістів тощо. Їх участь підвищує якість пошуку, виявлення, фіксації й вилучення дрібних, малопомітних фрагментів (елементи корпусу саморобного пристрою, плати, контакти, елементи джерел живлення, SIM-картки та інші складові дистанційних пристроїв), які, хоча й мають мікроскопічні розміри, часто виконують вирішальну роль для ідентифікації типу пристрою, походження компонентів або характеру каналу активації. Наявність у складі слідчо-оперативних груп відповідних спеціалістів також забезпечує оперативну методичну підтримку під час пакування, маркування та відбору матеріалів для організації проведення подальших експертиз, зменшуючи ризик їх пошкодження чи втрати. Відтак ключового значення набуває скоординована міжвідомча взаємодія, спрямована на узгодження дій усіх учасників під час проведення огляду місця події терористичних актів, учинених із застосуванням вибухових пристроїв, в умовах воєнного стану.

Попри очевидну потребу у формуванні спеціалізованого складу слідчо-оперативних груп, практика досудового розслідування терористичних актів, учинених із застосуванням вибухових пристроїв, в умовах воєнного стану свідчить про наявність низки об'єктивних та організаційних проблем, які істотно знижують ефективність залучення фахівців відповідного профілю:

відсутній єдиний міжвідомчий протокол реагування на терористичні акти. Попри наявність положень частини четвертої статті 39 КПК України, які надають керівнику органу досудового розслідування під час дії воєнного стану повноваження своєю вмотивованою постановою, погодженою з керівниками відповідних органів, утворювати міжвідомчі слідчі групи та визначати у їх складі старшого слідчого, чинне кримінальне процесуальне законодавство України не визначає єдиного міжвідомчого протоколу реагування на терористичні акти. На практиці рішення про залучення експертів, спеціалістів, інших суб'єктів приймаються ситуативно, залежно від наявності фахівців у конкретному регіоні, транспортної доступності місця вибуху та безпекової ситуації. Через це склад групи часто формується за принципом «оперативної доцільності», а не з урахуванням науково-обґрунтованих потреб огляду місця події. Для підвищення ефективності цієї взаємодії доцільним є розроблення та впровадження єдиного міжвідомчого протоколу реагування на терористичні акти, який має регламентувати порядок доступу служб до місця події, послідовність виконання завдань, розмежування функцій і зон відповідальності, а також правила взаємодії між оперативними, вибухотехнічними, рятувальними й експертними підрозділами. Його практична реалізація дозволить забезпечити системність реагування, запобігти дублюванню дій і мінімізувати ризики втрати доказової інформації на початковому етапі досудового розслідування. Відсутність узгодженого алгоритму дій у перші хвилини після вибуху призводить до хаотичного втручання різних структур, що спричиняє порушення логіки фіксації слідів вибуху, випадкове знищення або переміщення потенційних речових доказів і спотворення інформації про їх походження. Такі порушення не лише ускладнюють відновлення повної картини події, але й створюють реальні ризики втрати доказової інформації, що унеможливорює подальше формування належної доказової бази та знижує ефективність розслідування терористичних актів, учинених із застосуванням вибухових пристроїв;

кадровий дефіцит і перевантаження спеціалістів вибухотехнічного та судово-експертного профілю, особливо у прифронтових областях. Частина експертів, спеціалістів евакуйована або залучена до виконання оборонних завдань, а наявні фахівці змушені обслуговувати велику кількість подій, у тому числі воєнні злочини, що впливає на оперативність і якість їх роботи. У низці випадків слідчі підрозділи змушені самостійно здійснювати первинну фіксацію слідів вибуху без участі профільних експертів і спеціалістів, що підвищує ризик втрати доказової інформації;

небезпечні умови роботи на місці події. Території після вибухів нерідко залишаються замінованими, на них можуть бути нерозірвані боєприпаси, залишки детонаторів або вторинні осередки займання. За таких обставин участь експертів чи спеціалістів вибухотехнічної служби є критично необхідною, однак їхня кількість обмежена, а допуск до місця події часто відкладається до завершення розмінування. Це значно ускладнює процес отримання доказів і призводить до втрати слідів під впливом часу, погодних умов або стороннього втручання;

логістичні труднощі та обмежений доступ до місця події – через обстріли, руйнування транспортної інфраструктури чи відсутність стабільного зв'язку – ускладнюють оперативність прибуття експертів.

пертів, спеціалістів для проведення огляду місця події. У результаті відповідна слідча (розшукова) дія нерідко здійснюється із запізненням, коли значна частина слідів уже знищена або спотворена.

Усі зазначені проблеми свідчать про об'єктивну потребу у створенні єдиної системи міжвідомчої координації та нормативного врегулювання механізму формування й функціонування спеціалізованих слідчо-оперативних груп, які залучаються до огляду місця події у кримінальних провадженнях цієї категорії. Реалізація такого підходу сприятиме підвищенню результативності досудового розслідування терористичних актів, учинених із застосуванням вибухових пристроїв, забезпечить повноту, достовірність і безперервність процесу отримання доказів.

Варто зазначити, що огляду місця події у досудовому розслідуванні терористичних актів, учинених із застосуванням вибухових пристроїв, потребує високотехнологічного криміналістичного забезпечення кримінального процесуального доказування, яке гарантує достовірність і допустимість отриманих доказів навіть в умовах масштабних руйнувань, мінної небезпеки чи обмеженого доступу до території події. Застосування сучасних техніко-криміналістичних засобів під час огляду місця вибуху забезпечує комплексне вирішення завдань пошуку, виявлення, фіксації, вилучення об'єктів, що містять сліди злочину або іншу доказову інформацію. Це створює необхідні передумови для подальшого експертного дослідження таких об'єктів і їх належного використання в кримінальному процесуальному доказуванні. До базового комплексу техніко-криміналістичних засобів, що використовуються під час огляду місця події терористичних актів, учинених із застосуванням вибухових пристроїв, належать:

- *засоби фіксації та документування доказової інформації.* До цієї групи належать цифрові відеокамери, фотокамери, планшети, ноутбуки, портативні принтери, а також інші цифрові пристрої, що забезпечують безперервну візуалізацію процесу огляду місця події. Їх застосування дає змогу детально документувати кожну дію слідчого, експерта або спеціаліста, фіксувати просторове розташування уламків, пошкоджень, слідів вибуху, ознак детонації та інших об'єктів, які мають доказове значення. Використання сучасних систем фіксації гарантує процесуальну прозорість, підвищує доказову надійність протоколу огляду та дозволяє здійснювати цифрове відтворення місця події;

- *криміналістичні комплекти (валізи).* До оснащення слідчо-оперативної групи належать спеціалізовані криміналістичні комплекти – дактилоскопічна, біологічна, балістична та трасологічна валізи. Застосування таких комплектів уніфікує процес пошуку, виявлення, вилучення та фіксацію відповідних матеріальних об'єктів, запобігає їх пошкодженню або контамінації й забезпечує дотримання ланцюга збереження доказів. В умовах воєнного стану, коли місця подій можуть розташовуватись у зонах активних бойових дій або підвищеної вибухонебезпеки, використання таких валіз дозволяє оперативно стандартизувати процедури відбору матеріалів навіть за обмеженого доступу до епіцентру вибуху, що є ключовою передумовою допустимості доказів;

- *засоби просторової візуалізації та моделювання.* До цієї групи належать квадрокоптери, наземні та портативні 3D-сканери, які забезпечують створення цифрових ортофотопланів і тривимірних моделей місця вибуху. Їх застосування дозволяє просторово реконструювати обстановку події, визначати геометрію руйнувань, напрям вибухової хвилі, межі зон ураження та точне розташування епіцентру вибуху. Завдяки високій точності фіксації такі технології формують об'єктивну основу для ретроспективного аналізу події, навіть після зміни або знищення первинної обстановки, а також забезпечують достовірність і відтворюваність доказової інформації. Отримані 3D-моделі використовуються як допоміжний доказовий матеріал у проведенні вибухотехнічних, трасологічних, судово-балістичних та комплексних експертиз, що сприяє більш повному встановленню механізму події. В умовах воєнного стану та активних бойових дій, коли безпосереднє перебування слідчих, експертів і спеціалістів у зоні вибуху є небезпечним або обмеженим, застосування аерозасобів та систем тривимірного сканування забезпечує дистанційне отримання доказової інформації без ризику для життя учасників слідчої (розшукової) дії, одночасно зберігаючи точність, масштабність і процесуальну цінність отриманих даних;

- *засоби пошуку прихованих об'єктів і фрагментів вибухових пристроїв.* До них належать підводні дрони, георадари, металошукачі, призначені для виявлення прихованих або заглиблених об'єктів, уламків корпусів, елементів підривних пристроїв і частин транспортних засобів. Їх застосування дає змогу відновити конструкцію вибухового пристрою, встановити характер його елементів, ідентифікувати потенційне походження компонентів, спосіб активації та можливе місце виготовлення або складання. У зоні бойових дій використання таких технічних засобів набуває особливої значущості, оскільки уламки можуть бути змішані з елементами військової техніки чи боеприпасів, що вимагає високої точності пошуку, селективності виявлення та мінімізації ризиків для персоналу. Практичною перевагою георадарів і підводних дронів є можливість дистанційного сканування й картування інтер'єру або ділянок ґрунту/води з подальшою просторовою прив'язкою

в єдиній цифровій моделі місця події, що сприяє коректній фіксації знахідок, їх безпечному вилученню та забезпеченню належної процесуальної документації;

- *засоби збору, ідентифікації та первинного аналізу слідів.* До цієї категорії належать технічні засоби, що забезпечують оперативний пошук, виявлення, вилучення матеріальних слідів вибуху та біологічних зразків безпосередньо на місці події. Зокрема, магнітні граблі використовуються для пошуку й виявлення дрібних металевих уламків та елементів вибухових пристроїв; дозиметри та детектори – для виявлення зон радіаційного або хімічного забруднення, що дозволяє забезпечити безпеку учасників огляду та правильне зонування місця події. Система ANDE Rapid DNA надає можливість проведення генетичної ідентифікації потерпілих, виконавців чи співучасників злочину безпосередньо на місці вибуху, що істотно скорочує час встановлення особи та забезпечує оперативність розслідування. Спектрофотометричні прилади RIVUS застосовуються для виявлення прихованих відбитків пальців або біологічних слідів на непористих поверхнях у режимі відбитого ультрафіолетового світла, що значно підвищує інформативність огляду. В умовах воєнного стану, коли доступ до стаціонарних лабораторій може бути обмеженим, а централізовані експертні можливості – відсутні, використання мобільних криміналістичних технологій забезпечує безперервність ланцюга збереження доказів, дає змогу проводити попередній аналіз без транспортування зразків та мінімізує ризики втрати або пошкодження потенційних речових доказів;

- *засоби забезпечення автономності та безпеки проведення слідчих (розшукових) дій.* У процесі огляду місця події терористичних актів, учинених із застосуванням вибухових пристроїв, особливого значення набуває здатність слідчо-оперативної групи діяти автономно та безпечно в умовах обмеженого доступу, відсутності електроживлення або безпосередньої загрози повторних вибухів. Для цього застосовуються портативні освітлювальні станції типу «Радіус-4», зарядні пристрої, автономні генератори та мобільні енергомодулі, які забезпечують стабільну роботу засобів фіксації, зв'язку та аналітичного обладнання у нічний час або у важкодоступних місцях. У районах активних бойових дій ці технічні засоби мають критичне значення для збереження безперервності процесу доказування, оскільки дозволяють проводити огляд місця події навіть за повної відсутності стаціонарної інфраструктури. Вони гарантують автономність роботи слідчо-оперативної групи, підтримання належного рівня освітлення, комунікації, відеофіксації та захисту її складу, що безпосередньо впливає на достовірність і допустимість отриманих доказів.

Слід звернути увагу, що в умовах воєнного стану та ведення активних бойових дій істотно ускладнюється процес отримання доказів у досудовому розслідуванні терористичних актів, учинених із застосуванням вибухових пристроїв. Специфіка ситуації зумовлена низкою чинників: обмеженим доступом до місця події через мінну небезпеку та обстріли; значними масштабами руйнувань, які спотворюють первісну обстановку; тривалістю часу між вибухом і початком огляду; необхідністю взаємодії з вибухотехнічними, медичними, військовими та рятувальними підрозділами; відсутністю стабільного енергопостачання й цифрових комунікацій для оперативної фіксації та передавання інформації. У таких умовах традиційні техніко-криміналістичні засоби не забезпечують достатнього рівня точності, відтворюваності й збереження інформації. Тому для підвищення ефективності отримання доказів у досудовому розслідуванні терористичних актів, учинених із застосуванням вибухових пристроїв, необхідним є розширення базового техніко-криміналістичного забезпечення огляду місця події шляхом впровадження інноваційних засобів фіксації, аналізу та збереження доказової інформації. Зокрема, можливим перспективним напрямом є застосування таких технологічних інструментів:

- *тепловізійні та спектральні системи зйомки* – можуть забезпечити виявлення прихованих осередків займання, залишків вибухових речовин або слідів їхньої дифузії на поверхнях, які не піддаються візуальному огляду. Тепловізійна зйомка дозволить виявляти температурні аномалії, пов'язані з термічними ефектами вибуху або тлінням, тоді як спектральні методи (у видимому, ультрафіолетовому та інфрачервоному діапазонах) забезпечать ідентифікацію хімічних слідів шляхом аналізу спектральних відбиттів і поглинань. В умовах бойових дій та підвищеної небезпеки ці технології матимуть особливе значення, оскільки нададуть змогу оперативно локалізувати епіцентр вибуху, окреслити зони найбільшого ураження та визначити пріоритети для подальшої фіксації й вилучення відповідних слідів вибуху – при цьому мінімізуючи ризик для складу слідчо-оперативної групи;

- *новітні 3D- та LiDAR-технології* – використання таких систем дозволить зберігати просторову модель вибуху навіть у разі подальшого руйнування об'єкта, а також забезпечить можливість ретроспективного аналізу динаміки вибуху, визначення напрямку вибухової хвилі, траєкторій уламків і меж зон ураження. У контексті досудового розслідування терористичних актів, учинених із застосуванням вибухових пристроїв, зазначені технології можуть стати важливим засобом підвищення відтворюваності, точності та надійності доказової інформації. В умовах воєнного стану, коли повторний виїзд на місце події часто є неможливим або небезпечним, цифрові 3D-моделі можуть

виконувати функцію єдиної об'єктивної та відтворюваної форми доказу, придатної для подальшого експертного аналізу, криміналістичної реконструкції та процесуальної верифікації.

програмно-технічні комплекси UFED Cellebrite, Oxygen Forensics, Magnet AXIOM. Такі комплекси дозволяють оперативно здійснювати коректне вилучення, створення судово-експертних образів, первинний аналіз та довготривале збереження цифрових даних з відеореєстраторів, мобільних пристроїв, ноутбуків і інших електронних джерел, виявлених під час огляду місці події. В умовах воєнного стану, коли енергопостачання й мережевий доступ можуть бути нестабільними, застосування цих технологій забезпечить своєчасну конвертацію доказів у захищені цифрові формати з фіксацією метаданих (таймстемпів, координат, журналів подій) і контрольними хеш-сумах, що зберігає їхню доказову цінність. Для допустимості таких доказів рекомендовано впровадити стандартизовані протоколи вилучення, процедури документування ланцюга збереження, захищені механізми зберігання образів та програму підготовки сертифікованих фахівців цифрової криміналістики.

системи штучного інтелекту (Artificial Intelligence) та машинного зору (Machine Learning) – забезпечать автоматизований аналіз фото- і відеоматеріалів з метою ідентифікації повторюваних елементів конструкцій саморобних вибухових пристроїв, визначення типових закономірностей їх виготовлення, а також порівняння фрагментів із наявними криміналістичними базами даних. Використання алгоритмів розпізнавання зображень і шаблонного зіставлення може значно скоротити час ідентифікації вибухових пристроїв, встановлення джерел походження компонентів та зв'язку між різними епізодами терактів. В умовах воєнного стану, коли фіксується значна кількість подібних за способом вчинення вибухів, інтелектуальні системи аналізу даних здатні забезпечити швидке встановлення взаємозв'язків між подіями та сприяти формуванню єдиного інформаційно-аналітичного масиву доказів. У перспективі інтеграція таких рішень із цифровими 3D-моделями місць вибухів і відповідними базами даних може створити основу для автоматизованої криміналістичної аналітики, що істотно підвищить ефективність процесу доказування у кримінальних провадженнях зазначеної категорії.

Упровадження зазначених технологій відповідає сучасним тенденціям цифрової криміналістики та подальшому технологічному розвитку органів правопорядку. Можливість застосування інноваційних технічних засобів під час огляду місця події у кримінальних провадженнях про терористичні акти, учинені із застосуванням вибухових пристроїв є не лише питанням технологічного прогресу, а й гарантією ефективності кримінального процесуального доказування, оскільки забезпечує отримання доказів навіть за відсутності можливості їх повторного отримання. Системне впровадження таких рішень формує нову парадигму криміналістичного забезпечення розслідувань терористичних актів, учинених із застосуванням вибухових пристроїв – від фіксації наслідків кримінального правопорушення до відновлення його механізму у цифровому вимірі, що відповідає вимогам сучасним криміналістичної науки, розробкам теорії кримінального процесуального доказування та стандартам міжнародної практики у сфері протидії тероризму.

Висновки. Огляд місця події у досудовому розслідуванні терористичних актів, учинених із застосуванням вибухових пристроїв, посідає центральне місце у системі слідчих (розшукових) дій та є першочерговим способом отримання доказів. Саме в межах цієї процесуальної дії формується первинний масив доказової бази, від повноти та достовірності якої залежить ефективність кримінального процесуального доказування терористичних актів, учинених із застосуванням вибухових пристроїв. Результати огляду дозволяють установити обставини вчинення кримінального правопорушення, визначити механізм вибуху, спосіб його реалізації, просторово зафіксувати наслідки детонації, а також ідентифікувати осіб, причетних до підготовки або здійснення теракту.

В умовах збройної агресії Російської Федерації проведення огляду місця події набуває особливої складності через підвищений рівень небезпеки, масштабність руйнувань, обмежений доступ до епіцентру вибуху, наявність вторинних детонаторів і фрагментарність матеріальних слідів. Це зумовлює потребу у використанні сучасних техніко-криміналістичних засобів, спеціалізованого обладнання та високого рівня міжвідомчої координації між органами досудового розслідування, експертними та медичними установами, вибухотехнічними, рятувальними та іншими підрозділами.

Ефективність огляду місця події у досудовому розслідуванні терористичних актів, учинених із застосуванням вибухових пристроїв, зумовлюється поєднанням процесуальних, організаційних і криміналістичних засад, спрямованих на забезпечення повноти, достовірності та відтворюваності отриманих результатів. Застосування двоетапної моделі проведення огляду місця події, зонального принципу дослідження території, залучення спеціалістів вузького профілю та використання сучасних техніко-криміналістичних засобів створюють належні умови для отримання доказів, що зберігають свою процесуальну цінність навіть за умов істотного спотворення або знищення первісної обстановки.

Особливу увагу під час огляду місця події слід приділяти пошуку, виявленню, вилученню та фіксації систем відеоспостереження, що дедалі частіше використовуються виконавцями терористичних актів для дистанційного моніторингу обстановки, контролю за пересуванням потенційних цілей або вибору моменту активації вибухового пристрою. Аналіз таких цифрових джерел, у поєднанні з іншими матеріальними та електронними об'єктами, формує єдину реконструктивну модель події, що забезпечує доказову стійкість та відтворюваність розслідування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
2. Погорецький М.А., Сергєєва Д.Б., Ленко М.О. Процесуальні та криміналістичні засади початкового етапу розслідування терористичних актів, вчинених з використанням саморобного вибухового пристрою: монографія : за ред. проф. М.А. Погорецького. К.: Алерта, 2014. 300 с.
3. Савчук М.В. Організаційно-тактичне забезпечення розслідування терористичних актів, вчинених з використанням вибухових пристроїв : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Львів, 2019. 257 с.
4. Бондар В.С. Особливості використання спеціальних знань під час розслідування терористичних актів, учинених із застосуванням вибухових пристроїв. *Нове українське право*. 2024. Вип. 4. С. 131-137. DOI : <https://doi.org/10.51989/NUL.2024.4.16>.
5. Твердохліб В.М. Використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв: монографія. Харків. «Факт». 2024. 210 с.
6. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n1707>.
7. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 № 638-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>.